

Høgskolen i **Hedmark**

Campus Hamar, LUNA

Av: Maren Løken

Bacheloroppgave i barnehagelærerutdanning

A. Dokumenter som data- og analysemateriale

Diskurser rundt og usynliggjøring av barn

Discourses around and invisibility of children

Bachelor barnehagelærerutdanning, BLU

2016

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket

JA NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA NEI

Forord

Denne oppgaven er skrevet i forbindelse med avsluttende utdanning for barnehagelærer ved Høgskolen i Hedmark, avdeling Hamar. Oppgaven er skrevet på vårsemesteret det tredje året. Arbeidet med oppgaven har vært lærerikt og opplysende i forhold til at jeg som kommende barnehagelærer har fått reflektert mye rundt mitt ståsted og mine holdninger til temaet. Det har vært spennende å se hvilke ulike faktorer som spiller inn på våre tanker og hvor stor påvirkning rådende diskurser har på våre holdninger og handlinger. I forhold til dere som leser denne oppgaven håper jeg den vil være til refleksjon og ettertanke rundt et svært aktuelt tema.

Jeg vil takke veilederen min Camilla Eline Andersen for hjelp ved gode retningslinjer og konstruktive tilbakemeldinger underveis i arbeidet med oppgaven.

Jeg vil også takke familie og venner som har vært til god hjelp med egne tanker og refleksjoner rundt temaet jeg har skrevet om og støtte når arbeidet har blitt hektisk mot slutten.

Maren Løken

Lillehammer, 20. mai 2016

Innhold

FORORD	2
NORSK SAMMENDRAG	4
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	5
1. INNLEDNING	6
1.1 VALG AV TEMA	6
1.2 PROBLEMSTILLING	7
1.3 AVGRENSNING.....	7
1.4 OPPBYGGING AV OPPGAVEN	7
2. ØKENDE FOKUS PÅ LÆRING, MINKENDE FOKUS PÅ MENNESKET?	9
2.1 KRAV OG FORVENTNINGER FRA SAMFUNNET	11
2.2 LÆRINGSDISKURSEN	12
2.3 DEFINERING AV BARN	13
2.3.1 <i>Det “normale” barnet</i>	14
2.3.2 <i>Atferdsproblemer</i>	14
3. PRESENTASJON AV FAGLITTERATUR	16
3.1 VALG AV FAGLITTERATUR	16
3.2 MONICA SELAND – LIVET I DEN FLEKSIBLE BARNEHAGEN.....	16
3.3 KRISTIN PEDERSEN – UT FRA EGNE FORUTSETNINGER.....	17
3.4 RUTH INGRID SKOGLUND & INGILD ÅMOT – ANERKJENNELSENS KOMPLEKSITET I BARNEHAGE OG SKOLE	18
4. DRØFTING	20
4.1 VOKSNES BEVISSTHET RUNDT EGEN PROFESJONSUTØVELSE.....	20
4.2 HOLDNINGER OG VERDIER	22
4.3 HVA KAN VI SOM VOKSNE GJØRE FOR Å JOBBE MOT USYNLIGGJØRING?	23
5. AVSLUTNING	25
LITTERATURLISTE	26

Norsk sammendrag

Tittel: Diskurser rundt og usynliggjøring av barn.

Forfatter: Maren Løken.

År: 2016.

Antall sider: 27.

Emneord: Diskurs, læring, atferd, definering og normalitet.

Gjennom dette studiet har jeg sett på hvordan rådende diskurser er med på å endre de voksnes holdninger og bevissthet rundt egen profesjonsutøvelse opp mot problemstillingen:

Kan diskurser rundt læring og atferd usynliggjøre barn? Hva kan barnehagelærerne gjøre for å arbeide mot dette?

For å finne ut av dette har jeg hatt et litteraturstudie hvor jeg har tatt utgangspunkt i tre fagbøker, i tillegg til støtte fra debattinnlegg og andre fagbøker. På bakgrunn av studiet har jeg kommet frem til at rådende diskurser rundt barns læring og atferd kommer fra politiske hold, og er med på å påvirke profesjonsutøvernes holdninger og handlinger i barnehagen. Diskursene baserer seg på tanken om hva et «normalt» barn er, og medvirker til en holdning som definerer barn til å være enten «normale» eller avvikende. Dette er med på å gjøre barn sosialt usynlige, ved at de blir stemplet til å ha «mangler» hvis de ikke følger normalen. De voksne må flytte blikket fra å tenke at det er barnet som har «problemer» til å se på seg selv og miljøet barnet befinner seg i. For å arbeide mot usynliggjøringen må de voksne klare å trekke frem barnas sterke sider istedenfor de negative. Dette må gjøres for å kunne skape rom for mangfold og muligheten for barn til å føle seg anerkjent, verdsatt og sosialt synlige.

Engelsk sammendrag (abstract)

Titel: Discourses around and invisibility of children.

Author: Maren Løken.

Year: 2016:

Pages: 27.

Keywords: Discourse, learning, behavior, definition and normality.

Through this study, I have looked at how prevailing discourses are helping to change the adults' attitudes and awareness of their professional practice of the issue:

Can discourses around learning and behavior make children invisible? What can kindergarten teachers do to work against this?

To figure this out, I have had a literature study where I have analyzed three textbooks, in addition to support from debates and other textbooks. From this study I have concluded that prevailing discourses about children's learning and behavior comes from political quarters, and are influencing professional practitioners' attitudes and actions in the kindergarten. Discourses base on the notion of what a "normal" child is, and contributes to an attitude that defines children to be either "normal" or deviant. This contributes to making children socially invisible, in that they are labeled as having "flaws" if they do not follow the norm. Adults must shift their focus from thinking that it is the child who has «issues» and instead look at themselves and the environment the child is in. In order to work against this the adults must be able to highlight children's strengths rather than their negatives. This is crucial in order to create space for diversity and opportunity for children to feel recognized, valued and socially visible.

1. Innledning

Fra mitt ståsted ser det ut til at barn mister mer og mer av sin «frihet» i barndommen og må følge stadig flere planlagte opplegg, istedenfor å kunne utforske og lære gjennom seg selv og andre i leken. Synet på barn går med dette fra å se barn som subjekter som er egnet til å lære på egen hånd, til å se barn som objekter som skal være ressurser og investeringsobjekter for fremtiden. Barn blir med dette synet som materialer i en sløydsal som vi kan forme og pusse ned til vi er helt fornøyde med produktet. Større fokus på læring og planlagte opplegg medfører mer plass for barn som en enhetlig gruppe og mindre plass for barn som ulike individer. Det er her vi står i fare for å usynliggjøre de barna som ikke følger den normen som er satt, som kanskje krever mer tid og tilstedeværelse fra de voksne enn hva det er plass til i barnehagehverdagen. Disse barna kan betegnes som usynlige barn, på bakgrunn av at de blir usynliggjort grunnet en atferd som ikke er «normal» innenfor diskursene om læring og atferd.

De voksne står i en maktposisjon ovenfor barna til å kunne definere hvordan både de og andre velger å se individene rundt seg. Når en voksen velger å styre unna et barn grunnet dets atferd, vil dette mest sannsynlig forplante seg videre over til de andre barna i barnegruppen. Slik jeg ser det sliter barn med atferdsproblemer allerede i utgangspunktet med hvordan de skal oppføre seg sosialt. De sliter med å knekke sosiale koder for hvordan de skal tre frem og handle i samspill med andre. Jeg mener at ved at de voksne viser en tilbaketrukket holdning ovenfor disse barna kan også de andre barna i barnegruppen begynne å trekke seg unna, ved at de leser og tolker den voksnes kroppsspråk til å tenke at dette barnet er vanskelig å være rundt. I stedet for å være kritiske til «problemet» ved barnet må de voksne snu blikket rundt og stille seg kritisk til sin egen holdning og sitt syn på barn. Hvorfor velger jeg å trekke meg unna? Hvorfor har barnet denne atferden i utgangspunktet? Hva kan jeg gjøre for å hjelpe?

1.1 Valg av tema

Fra mitt perspektiv er usynliggjøring av barn med såkalte atferdsproblemer et økende problem i dagens samfunn, og med krav og forventninger til hvordan et normalt barn skal være blir det mindre plass til de som ikke oppfyller kravene til denne kategorien. I en hektisk hverdag kan det virke som at de voksne foretrekker å være i kontakt med de barna som er «enkle» å ha med å gjøre, noe som fører til at de barna som har en atferd de voksne synes er utfordrende og unormal blir usynliggjort. Jeg er personlig veldig kritisk til dette fenomenet og har valgt å skrive min oppgaven rundt dette for å få andre til å reflektere rundt det.

Jeg ser en parallell mellom usynliggjøring av barn, krav og forventninger fra samfunnet, økende læringsdiskurs og holdninger hos de voksne (med påvirkning fra samfunnet) som gjør at barn blir definert etter atferd og ikke person.

Min bruk av begrepet usynliggjøring i forhold til barn dreier seg om barn som blir definert etter det atferdsproblemet de får stemplet fra de voksne. Mitt perspektiv på saken er at vi ser problemet og ikke barnet. Barnet blir gjenkjent kun ved diagnosen, problemet eller atferden de har, ikke for mennesket som er bak. Jeg ble selv stemplet som sjenert når jeg var barn, og dette stempelet og defineringen av meg er noe som har fulgt meg gjennom oppveksten.

1.2 Problemstilling

Problemstillingen lyder som følger:

Kan diskurser om læring og atferd usynliggjøre barn? Hvordan kan barnehagelærere arbeide mot dette?

1.3 Avgrensning

Vi ser i mediebildet i dag at diskusjonen rundt økende læring og stemping av barn i barnehagen er et sentralt tema. Man kan se på dette temaet fra ulike vinkler og det er mye man kan ta tak i og analysere, men jeg har valgt å begrense meg ned til det jeg ser som de største problemområdene. Jeg har valgt å begrense meg ned til tre elementer, som går ut på hvilken påvirkning samfunnet har på barnehagen, hvordan vi definerer barn og hva de voksne kan gjøre for å motarbeide usynliggjøring. Jeg har tatt for meg tre fagbøker som tar opp disse temaene. Jeg vurderte også å se på omsorgsbegrepet, da det har en sammenheng med temaet jeg tar opp, men valgte dette bort grunnet fokus og omfang.

1.4 Oppbygging av oppgaven

Oppgaven starter med en innledning hvor jeg legger frem noen av mine tanker rundt temaet, for å gi leseren en smak på hva oppgaven vil omhandle. Videre sier jeg noe om hvorfor jeg har valgt å skrive om nettopp dette og legge frem hvordan oppgaven er avgrenset og bygget opp. Etter dette kommer hovedkapitlene hvor jeg vil presentere gammel og ny kunnskap som baserer seg på fagbøker og egne tanker og erfaringer. I det andre kapitlet vil jeg ta for meg

påvirkningen fra samfunnet og trekke inn aktuelle debatter og artikler som er skrevet i sammenheng med dette. Jeg vil også stille spørsmål ved om det er et økende fokus på læring og minkende fokus på mennesket. Som underpunkter vil jeg snakke om krav og forventninger som sier noe om hvordan vi burde være for å bli akseptert fra samfunnet og trekke inn læringsdiskursen som setter et press på hvilke ferdigheter og kunnskaper barn burde ha. Jeg vil og si noe om definering av barn, i forhold til hvilke forventninger vi har til hva et «normalt» barn er og hvordan stemping av atferdsproblemer endrer holdninger vi har ovenfor barn.

I det tredje kapittelet vil jeg presentere de 3 faglitterære bøkene jeg har sett nærmere på tilknyttet oppgaven og si noe om hva disse sier opp mot temaet og hvorfor og hvor jeg har valgt å bruke de som grunnlag i de ulike kapitlene i oppgaven.

I det fjerde kapittelet vil jeg drøfte oppgavens tema ved å se på de voksnes bevissthet rundt egen profesjonsutøvelse opp mot problemstillingen. Dette vil jeg gjøre ved bruk av faglitteratur og egne tanker som har dukket opp underveis i arbeidet.

Til slutt i oppgaven vil jeg ha en avslutning hvor jeg kort oppsummerer oppgavens kapitler og trekke disse opp mot problemstillingen. Her vil jeg skrive hva jeg ville finne ut, hva jeg har funnet ut og hva som kan gjøres for å jobbe videre med dette temaet i barnehagen.

---

2. Økende fokus på læring, minkende fokus på mennesket?

Slik jeg ser det settes det stadig større krav og forventninger til hvordan man skal oppføre seg som menneske og hvilken atferd man bør ha for å bli akseptert fra allmenheten. Disse kravene har nå også sivet inn i barnehagen, noe som har satt et større fokus på læringsdiskursen. Barnehagen har gått fra å være et sted hvor barndommens egenverdi har stått sterkt til å bli en før-skole institusjon hvor lekens tidligere betydning blir svekket og læringsfokuset blir styrket. Det blir stadig mere fokus på og vektlegging av målrettet læring og kartlegging av barnas ferdigheter. Dette medfører et større press på at barna må utvikle seg etter gitte utviklingstrinn. Utvikler noen seg seinere eller raskere enn disse kan de fort bli satt spørsmål ved og få et negativt stempel, siden de ikke følger normen.

Seland (2011) skriver om at ansvaret for barnehagen ble flyttet i 2006 fra Barne- og familiedepartementet over til Kunnskapsdepartementet og at det ble gitt ut en ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver det samme året. I denne rammeplanen kom det tydelig frem at barnehagen i større grad skulle bli sett på som en læringsarena og være forberedende for barnas livslange læringsløp og et fundament for skolen. Med dette fikk barnehagen en ny rolle ved at den gjennom føringene i rammeplanen ble mer styrt av politiske rammer og skulle være et ledd for å skape fremtidige ressurser i form av kunnskapsrike barn. Denne tanken definerer, etter min mening, barn som objekter som skal formes etter hva samfunnet mener er hensiktsmessige og nyttig for fremtiden.

På nåværende tidspunkt pågår det en stor debatt rundt innholdet i den nye stortingsmeldingen, stortingsmelding 19 *Tid for lek og læring – Bedre innhold i barnehagen*, hvor både barnehagelærerstudenter og profesjonsutøvere i feltet og i sosiale medier stiller seg kritisk til det økende læringspresset som ser ut til å true barns rett til lek. Det blir blant annet nevnt at barnas lærelyst og læringspotensial skal møtes og ivaretas i et omsorgs- og læringsmiljø som er *preget* av trygghet, inkludering og lek. Og videre at innholdet og kvaliteten i barnehagen er vesentlige bidrag for gode skolerresultater og at det skal være et fundament for å lykkes senere i arbeids- og samfunnslivet (KD, 2016, St.meld.19).

Slik jeg ser det stilles det ikke bare krav til barna, men også profesjonsutøverne og deres kompetanse, da det er de som skal forberede og gjøre barna klare for fremtiden. Otterstad (2016) med flere mener det er feil at det er politikerne og ikke fagfolket som har makten til å definere hva de pedagogiske utfordringene for fremtiden vil innebære både for feltet, barna og

foreldrene. Videre sier hun at vi ikke må godta at regjeringen vil omdanne profesjonsutøvere om til administratorer, kontrollører og testere av skoleforberedende aktiviteter hvor det kun er «god skolestart» som teller. Som hun sier betyr sikring av «god skolestart» indirekte et «bedre innhold» i barnehagen. Bedre innhold i forhold til hva?

I Østrem (2016) sitt blogginnlegg, *Når pokker skal vi få tid?*, legger hun frem at det som står i veien for at barnehagen skal klare å realisere sitt mandat er mangelen på tid. Hun mener at det er de økte kravene om kartlegging, dokumentasjon og innføring av verktøy som stjeler tiden barnehagelærerne har til å kunne jobbe med barnegruppen og enkelt barn. Videre sier hun at politikerne ikke må forhaste seg med å konkludere at feilene i barnehagen skyldes manglende kompetanse hos profesjonsutøverne og mangler i utdanningen. Slik jeg ser det hjelper det ikke å skulle reparere problemene med å fylle på med mer av det som øker problemet i utgangspunktet.

Personlig har jeg lenge lurt på når den bekymringsløse barndommen svinnet hen og om det virkelig er sånn i dagens samfunn at barn må ha et så stort læringspress allerede i barnehagen, noe jeg tydelig ikke er alene om når vi ser debattene som koker spesielt i sammenheng med den nye stortingsmeldingen. Som Greve (2015) påpeker vil det økte presset mot læring og kartlegging føre til at de voksne ikke lenger har tid til å være i nær kontakt med barn og være engasjert i deres lek som har så mye å si for de sosiale ferdighetene og annerkjennelsen som barn trenger for å kjenne at «jeg betyr noe». Hogsnes (2010) trekker frem Tveter-Thoresen som også er kritisk til at fokusområdene i barnehagen skyves bort fra det tidligere fokuset på omsorg, oppdragelse og lek og over til læring. Hun mener at læring selvfølgelig er viktig, men stiller spørsmål ved hvor det har blitt av livsfasen kalt barndom.

Nybakk (2016), Øksnes (2016) og Butt og Solli (2016) har alle skrevet innlegg hvor de setter foten ned og sier at læring ikke skal komme før lek. De mener at politikerne må flytte synet sitt på lek og læring, til å se at lek er læring. De mener at profesjonsutøverne må heve sin stemme og få klart frem at barnehagens innhold ikke skal gå på bekostning av politisk syning, men må ses på med forskningsbasert kunnskap om barns utvikling og hvordan de lærer best. Øksnes (2016) trekker i forhold til dette fram Barnekonvensjonen som sier at leken er den som for barn representerer forlystelse, moro og fornøyelse for sin egen skyld, ikke at den skal være en del av voksenstyrte læringsaktiviteter, som er det den nye stortingsmeldingen peker mot.

Rammeplanen sier mye om at vi skal møte barn med tillit og respekt, ta hensyn til hvert enkelt barn, motarbeide diskriminering og ha et miljø som respekterer og gir muligheten til å være forskjellig (KD, 2011). Men da lurer jeg på hva det er som prioriteres å legge vekt på når det ser ut til at nettopp disse punktene ikke får en plass ved at vi ikke klarer å se de barna som faller utenfor, nettopp fordi læringsdiskursen tar så mye plass. Vi tar ikke tar hensyn til barnets forutsetninger, men fyller på med kunnskap på lik linje med alle andre barn. Og da tenker jeg hva da med de barna som ikke ligger på lik linje som alle andre? Presset på de vil slik jeg ser det bli betraktelig høyere, ved at de stadig må jobbe for å nå igjen andre. De vil alltid bli hengende litt etter og av den grunn trengte å få utløp for følelser, som videre vil stemple og definere de ut i fra den atferden de har.

I forhold til dette sier Butt og Solli (2016) at hvis politikerne vil jobbe for barnas beste må de slutte å presse på med kartlegging og målrettet læring og heller se at det trengs flere voksne. Som de sier ligger sviket fra både regjeringen og profesjonsutøverne i at det ikke er nok voksne til å kunne gi barna det barnehagelivet de trenger og har behov for, og at mye vil løse seg hvis politikerne endrer synet til å øke bemanningen i barnehagen, og la personer som faktisk har pedagogisk kompetanse få bruke denne, istedenfor å selv med et skrått blikk, på bakgrunn av synsing og ingen pedagogisk utdanning, presse på med mer kartlegging som fører til at barna stadig må konkurrere om å bli bedre enn seg selv og andre.

2.1 Krav og forventninger fra samfunnet

Krav og forventninger fra samfunnet har vært til stede i alle år, men har etter min mening økt kraftig de siste årene og beklageligvis satt sine spor nå også i barna. I takt med det økte presset på å passe inn har også stemplingen av atferdsproblemer økt betraktelig. Det kan se ut som om at de voksne i barnehagen synes det er lettere å stemple barn med et atferdsproblem, enn å se barnets personlighet og behov for uttrykkelse av følelser. Dette får meg til å stille spørsmål ved om vi er så påvirket av samfunnet at vi automatisk ser negativt på et barns oppførsel, bare fordi det er litt for høylytt, stille eller energisk etter hva diskurser rundt barns atferd sier? Pedersen (2015) stiller spørsmål ved nettopp dette og ser kritisk på de forventningene som blir satt til barn. Hun synes det er relevant å spørre om rammene for hva normal atferd er har blitt for snever eller om det faktisk er flere barn som har atferdsproblemer nå enn før. Eller om det er barnehagen og skolens krav og forventninger til tilpasning som fører til økningen.

Med dette er det sentralt å spørre om forventningene vi stiller til barn har blitt for høye. Hvem er det egentlig som har defineringsmakten til å si hvordan et barn skal være for at det skal klare seg i fremtiden? Er det politikerne eller oss som profesjonsutøvere? Heggvold (2012) sier at barnehagen blir påvirket av politiske og markedsliberalistiske krefter, som preger den pedagogiske diskursen ved at de kontinuerlig forventer bedre utvikling og læring hos barnet, samt setter forventninger til hva et normalt barn er. Jeg har selv fått innlært at barn i barnehagen skal møtes ut fra egne forutsetninger og behov, uavhengig av hva de er gode eller dårlige på eller oppførsel og atferd. Samtidig har jeg erfart at dette ikke blir fulgt ved at de voksne tillater seg å definere barns personlighet nettopp ut fra en atferd som kan være gjentakende, men som i mine øyne ikke definerer hvem barnet er. Slik jeg ser det er ikke atferdsproblemet det barnet er, men en tilstand det har og bruker nettopp fordi det ikke blir sett eller behandlet slik det har behov for.

Barnehagelærerstudentene Eduardsen, Idland, Jensen, Olsen, Olsen og Rognhaug (2016) har skrevet et innlegg hvor de sier som det er at rammene for hva det «normale» barnet er blir trangere og trangere og at de voksne i takt med dette har fokus på prestasjon og resultater, ikke hvordan barna utfører oppgaver. De sier videre at vi må slutte å strebe etter å være best og få de beste resultatene, og stille oss spørsmål ved hva og hvem resultatene skal være gode for, hvem vi skal bli bedre enn og til og med om ansvaret for om ungdommer gjennomfører videregående skole nå skal bli liggende på barnehagen? Er det rett av oss å la den rådende læringsdiskursen få definere og påvirke hvordan vi som profesjonsutøvere gjør jobben vår?

2.2 Læringsdiskursen

Diskursbegrepet bygger på oppfatninger som dannes og er noenlunde felles for hvordan noen deler av vår virkelighet er sosialt konstruert. Disse oppfatningene er ikke fastsatt, men kan endres og skapes etter hvordan vi velger å snakke om de på og etter hvordan samfunnet endrer seg. Noen forståelser innenfor en diskurs kan bli dominerende og førende for hvordan vi velger å se og snakke om den på, som videre kan usynliggjøre andre forståelser av det samme fenomenet (Seland, 2011). Måten vi snakker om ulike fenomener på kan se ut til å bli førende for hvordan vi velger å handle og oppføre oss, samt hvilke holdninger og verdier vi velger å stå ved i ulike situasjoner.

Seland (2011) trekker frem at barna i barnehagen lenge har vært plassert innenfor en læringsdiskurs gjennom barnehagens tradisjon som omsorgs- og læringsarena, men at

---

læringen da i større grad har vært konstruert rundt det sosiale. Gjennom rammeplanen og nå den nye stortingsmeldingen kan man se at læringen har gått fra å være knyttet opp mot oppdragelse og læring av normer og regler for lek og samhandling, til å knyttes opp mot fagområder og læringsmål. Med dette kan det se ut til at læringsdiskursen har blitt mer og mer dominerende innenfor tilrettelegging av læring og utforskning, i forhold til fagområder og læringsmål, parallelt med at den mer og mer har usynliggjort forståelsen av at læring også kan foregå gjennom lek og sosiale relasjoner. Som Seland (2011) sier vil denne dominerende forståelsen begrense synet vi har på barn som subjekt, ved at de ikke får noen mulighet til å medvirke eller delta i utformingen av sitt eget hverdagsliv.

2.3 Definerer av barn

Innledningsvis i oppgaven skrev jeg om at det er de voksne som har makten til å definere hvordan vi velger å forholde oss ovenfor barn, ut i fra hvilke diskurser vi velger å snakke om og hvilke holdninger vi får i sammenheng med disse. I barnehagen er det, i forhold til den pedagogiske praksisen, sentralt å ta utgangspunkt i de diskursene som retter seg mot synet på barn. Problemet, som fra mitt perspektiv ser ut til å være et økende fenomen, er at de rådende diskursene, rundt barns forventede utvikling og atferd, kan sette skyggelapper over de voksnes øyne og få de til å definere barn til å ha «problemer» istedenfor å se seg selv i et kritisk lys når barnet innehar en atferd som ikke er «normal» etter barnehagens forventninger.

Heggvold (2012) sier at tolkninger av barnet og dets atferd blir mulig på bakgrunn av en rådende diskurs som definerer barnets forventede eller normale utvikling, og dette får oss til å tenke at det er barnet som har «mangler» når det ikke fungerer som forventet. Videre sier hun at barnehagen på sin side ikke stilles spørsmål ved, da den er en etablert faktor som institusjon. Seland (2011) sier i forhold til dette at makten ligger i at vi ikke stiller spørsmål ved «sannhetene» i diskursen, og at vi følger disse i forhold til av vi vil handle etter det vi oppfatter som normalt og riktig. Slik jeg tolker det ser vi ikke kritisk på oss selv, men kritiserer andre. Michel Foucault sier det er mer meningsfullt å analysere rammene rundt barnet fremfor å analysere barnet (Skoglund og Åmot, 2012). Istedenfor å definere barnet grunnet dets atferd og stadig være på jakt etter det «normale» barnet, burde man kanskje endre fokus og tolke atferden som en tilbakemelding på det miljøet barnet befinner seg i. Når vi først har satt et stempel på et barn og definert dets atferdsproblem vil det stempelet, etter min mening, bli førende for hvordan vi behandler barnet.

2.3.1 Det “normale” barnet

Som kommende barnehagelærer og profesjonsutøver stiller jeg meg kritisk til den dominerende diskursen og jakten på det «normale» barnet, som for meg er den grunnleggende utløseren til at barn blir usynliggjort. Vi blir så opphengt i en diskurs som har utartet seg med grunnlag i politiske, samfunnsmessige og personlige forventninger, som egentlig ikke sier konkret hva et «normalt» barn er, men antyder det, at vi ikke ser hvor vanskelig det er for barn, som bare så vidt har begynt å erfare og forstå den verden vi lever i, å tilpasse seg og følge de kravene og forventningene som er tilstede i forhold til det å skulle være «normal».

Pedersen (2015) trekker frem Morken som skiller mellom to normalitetsbegreper: det som *er*, og det som *bør være*. Han mener at i forhold til det som *er*, vurderes vi opp mot det som oppfattes som mest vanlig, og i forhold til det som *bør være*, vurderes vi opp mot moralske forestillinger rundt hvordan man burde være. Knyttet til dette stiller Morken spørsmål ved om det er et ideal å være vanlig og mest mulig like eller om det er mulig å få frem ulikhet og mangfold som normalt? Normalitet og avvik er ifølge Pedersen (2015) statiske begreper, ved at alt som ikke blir vurdert til å være vanlig blir sett på som avvikende. Til ettertanke: vil dette da si at det er begrenset hvilke følelser og hva slags kroppsspråk et barn har mulighet til å vise før det blir sett på som avvikende? Definerer de voksne et barns atferd som normalt eller avvikende ut i fra hva de selv synes er for høylytt, for stille eller behagelige å forholde seg til?

2.3.2 Atferdsproblemer

Fra mitt syn er hovedårsaken til at barn blir usynliggjort i barnehagen at de blir definert til å ha atferdsproblemer. At de innehar en atferd som fremstår «problematisk» for de rundt. Pedersen (2015) sier at for at en atferd skal regnes som en problematferd, forutsetter det at den ikke er et engangstilfelle, men gjentagende over et tidsrom. Jeg er enig med Heggvold (2012) som påpeker at det er en urovekkende konsekvens av den økende stempingen av barns atferd, at stadig flere barn defineres til å ha nettopp atferdsproblemer. Men hva er da egentlig et atferdsproblem? Er det at et barn er for hyperaktivt, for stille, for selvstendig eller for sårt? Eller er det at de voksne ikke ha tid til å se på hva som egentlig er problemet og da stempler barnet til å ha et problem, slik at de i det minste vet hvordan de skal forholde seg til det?

Både Pedersen (2015) og Skoglund og Åmot (2012) snakker om at vi som voksne i barnehagen må bli mer bevisste rundt bruken av begreper. Vi må ta et tak i definisjonen av ordet «problematisk» tilknyttet barn og vende blikket rundt til å se på den praksisen som barnet

befinner seg i. Som Pedersen (2015) utdyper at uansett begrepsbruk må vi se at det handler om barn som har problemer med å finne seg til rette. Atferden kommer ikke ut fra ingenting og måten vi snakker om noe eller noen på kan legge føringer for hvordan vi videre forholder oss til det *noe* eller *noen*. I stedet for å si at et barn er sånn og sånn, må vi heller stille spørsmål ved hvorfor det oppfører seg som det gjør og hva vi kan gjøre for at det skal få det bedre.

3. Presentasjon av faglitteratur

I dette kapittelet vil jeg presentere de tre fagbøkene som har vært grunnlaget for arbeidet med bacheloroppgaven min, og si noe om hvordan jeg gikk frem for å velge faglitteraturen, hvem som har skrevet de ulike bøkene, hva som har vært sentralt å se på i forhold til min oppgave og hvor jeg har brukt bøkens teori som grunnlag innenfor de ulike kapitlene i oppgaven.

3.1 Valg av faglitteratur

Når jeg skulle starte prosessen med å finne hvilken faglitteratur jeg ville bruke i mitt litteraturstudie startet jeg med å søke opp begreper, knyttet til hva jeg var interessert i å skrive om, på søkemotoren Google. Her søkte jeg opp blant annet «usynlige barn», «økende læring i barnehagen», «inkludering og ekskludering» og «lek i barnehagen», men fant ingen resultater som ga svar på hva jeg var ute etter. Derfor gikk jeg inn på nettsiden til mitt lokale bibliotek og søkte opp «barnehagen». Her fikk jeg opp en hel del fagbøker med korte beskrivelser av bøkens innhold. Etter som jeg leste nedover var det spesielt tre bøker som vekket interessen min, da de nevnte ord som anerkjennelse, diskurser, atferdsproblemer og barnehagen i samfunnet. Da dette var begreper jeg ville basere skrivingen min på valgte jeg å bruke disse som det faglige grunnlaget mitt under arbeidet med bacheloroppgaven.

3.2 Monica Seland – Livet i den fleksible barnehagen

Seland (2011) er førsteamanuensis i pedagogikk ved Dronning Mauds Minne Høgskole i Trondheim, og hennes bok *Livet i den fleksible barnehagen* er basert på hennes doktorgradsavhandling rundt det moderne barnet og den fleksible barnehagen. Den ser nærmere på hvilke konsekvenser de nyere diskursene om barn og barnehagen kan få for profesjonsutøvernes praksis og barnas muligheter for medvirkning og læring. Boken tar helhetlig for seg presset og utfordringene som barna og de voksne i barnehagen står ovenfor, med visjoner og ambisjoner fra nasjonale hold på den ene siden og stram økonomistyring og lav bemanningstetthet fra kommunale hold på den andre.

Tilknyttet min litteraturstudie valgte jeg å styre meg inn mot kapittel 1 og 5. I kapittel 1 skriver Seland (2011) om diskursbegrepet og barnehagens rolle i samfunnet, i forhold til politiske visjoner og føringer, som har vært sentralt å se på i forhold til min oppgave ved at det er diskursbegrepet jeg stiller spørsmål ved i problemstillingen og at jeg har sett på begrepet opp

---

mot samfunnets krav og forventninger. Kapittelet tar for seg diskursbegrepet ved å se på hvordan det påvirker våre tanker og holdninger, spesielt ved synet på barn og barnehagen som et fundament for videre skolegang. Det sier også noe om at barnehagen har gått fra å være en institusjon med fokus på omsorg og lek, til en mer læringsrettet arena, som er noe av det jeg stiller meg kritisk til. Kapittel 5 tar for seg de voksnes rolle og posisjon knyttet til utfordringer og holdninger rundt blant annet bruk av begreper, syn på barn og påvirkning av det økende læringspresset. I forhold til å finne mulige svar på hvordan barnehagelærerne kan jobbe mot usynliggjøring sier kapittelet noe om at måten de voksne bruker kompetansen sin på er grunnleggende for om barn får utviklet seg og lært i forhold til egne forutsetninger eller ikke.

I forhold til hva jeg har vært ute etter å finne svar på har boken vært til god hjelp og refleksjon rundt barnehagens rolle i samfunnet, diskursbegrepet og ulike utfordringer som kan dukke opp innad i barnehagen, grunnet press fra nasjonale og kommunale hold. Den har vært en god støtte ved at jeg har fått bekreftelse på at mitt syn, på at krav og forventninger fra samfunnet i større og større grad er med på å definere hvem barn er ut i fra atferd og hvem de voksne er som profesjonsutøvere, blir sett fra flere. Denne boken er derfor brukt som grunnlag under kapittel 2, hvor jeg har stilt spørsmål ved om det har blitt et økende fokus på læring og et minkende fokus på mennesket.

3.3 Kristin Pedersen – Ut fra egne forutsetninger

Pedersen (2015) er utdannet førskolelærer og spesialpedagog og jobber som høgskolelektor, i pedagogikk og spesialpedagogikk, ved Fakultetet for lærerutdanning ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Boken hennes *Ut fra egne forutsetninger* ser på hvordan barnehagene på en best mulig måte kan skape et inkluderende miljø, hvor barn blir sett ut i fra egne forutsetninger og ikke bli utsatt for utestenging eller diskriminering på grunn av «mangler». Hun skriver gjennomgående om at vi ikke må plassere barn i båser ut i fra hvilken atferd de har, men klare å ta tak i «problemet» og se hvilke faktorer som spiller inn på det. Vi må ikke sette «problemet» på barnet, men se at det like gjerne kan være miljøet som har «mangler». Hun snakker også om at hvordan vi snakker om ting kan være med på å definere personer, ut i fra om vi velger å se deres atferd som normal eller avvikende.

I forhold til min oppgave valgte jeg å legge vekt på de kapitlene som sier noe om diskurser rundt barn og deres atferd, hvordan vi definerer barn ut i fra holdninger og de voksnes bevissthet rundt sitt pedagogiske ståsted, da dette er emner som er med på å besvare

spørsmålene i problemstillingen min. Kapittel 2 og 3 tar for seg begrepene normalitet og avvik, i forhold til diskursen om hva som er normalt og at alt som ikke er det blir sett på som avvikende. Kapittel 7, 8 og 9 ser på ulike kategorier av barn og grunner til at de kan bli stemplet til å ha atferdsproblemer. Tilknyttet dette blir det nevnt at det alltid ligger en grunn bak at et barn har en gjentakende atferd, men at de voksne glemmer å stille spørsmål ved dette. Kapittel 10 og 11 trekker frem forutsetninger for et inkluderende miljø og viktigheten av sosial kompetanse sett opp mot leken. Her trekkes det frem at det er mange barn som sliter med å forstå de sosiale kodene, som er noe av det jeg mener at vi som profesjonsutøvere må klare å ta tak i, istedenfor å stemple barn med «mangler» og deretter forholde oss til de etter det.

Noe av det som var viktig for meg å få nærmere forklaring på og grunnlag for å skrive om var blant annet hvordan vi definerer barn generelt, etter synet på det «normale» barnet og etter atferdsproblemer. Med tanke på at dette er veldig sentrale begreper i forhold til å svare på problemstillingen min har jeg brukt denne boken som grunnlag når det kommer til den delen av kapittel 2 hvor jeg skriver om det «normale» barnet og atferdsproblemer, tilknyttet definering av barn, og også som et av støttepunktene under drøftingskapittelet.

3.4 Ruth Ingrid Skoglund & Ingvild Åmot – Anerkjennelsens kompleksitet i barnehage og skole

Ruth Ingrid Skoglund og Ingvild Åmot er henholdsvis førsteamanuensis i pedagogikk ved NLA Høgskolen og førsteamanuensis i spesialpedagogikk ved Dronning Mauds Minne høgskolen. Deres bok *Anerkjennelsens kompleksitet i barnehage og skole* er satt sammen av flere kapitler fra ulike forfattere, som tar tak i begrepet anerkjennelse og ser på hva bruken av det i praksis har å si for barns personlige utvikling og læring. De ser på hvordan bevissthet og ignoranse rundt bruken av dette begrepet påvirker hvordan barn ser på seg selv og hvordan atferden deres endres i sammenheng med dette. Det trekkes også frem hvordan barnehagen som institusjon har makten til å definere barn, ut i fra diskursen som sier noe om hva et «normalt» barn er, og at dette legger føringer for hvordan vi forstår og ser barn. I sammenheng med dette, og i forhold til hva jeg har vært ute etter, blir det rettet et kritisk lys mot profesjonsutøverne og gitt forslag til hva de kan gjøre for å endre disse synene på barn.

For meg har det vært viktig å finne noen som både setter ord på hvorfor og bekrefter at barn blir usynliggjort, tilknyttet problemstillingens spørsmål om diskurser kan usynliggjøre barn. Dette fikk jeg svar på gjennom kapittel 1, 3 og 4. Kapittel 1 setter ord på hva anerkjennelse er

og handler om. Det nevnes blant annet at anerkjennelse handler om gjensidig bekreftelse av hverandre og bygger på en holdning som viser at «jeg ser deg». Det sies også at alle mennesker trenger anerkjennelse for å kunne bygge opp en grunnleggende selvtillit, selvrespekt og selvverd for å utvikles som individ. Kapittel 3 og 4 trekker frem den rådende diskursen rundt barns forventede eller normale utvikling, som er med på å definere hvem barnet er. I forhold til diskursen om læring blir synet på at alt i barnehagehverdagen skal være til nytte for senere og at dette gir institusjonen makten til å definere barnet ut i fra dets atferd nevnt. Som boken legger frem er dette med på å skape en diskurs rundt at det er barnet som har «mangler» og ikke institusjonen. I sammenheng med dette blir det sagt mye om at de voksne må vende blikket over til seg selv og se hva de kan gjøre for å endre miljøet.

Utgangspunktet mitt for denne oppgaven var at jeg personlig er veldig kritisk til den makten som vi voksne har til å kunne bestemme hvilke barn som får og ikke får anerkjennelse. Jeg legger ikke skjul på at jeg er veldig kritisk til at barn blir stemplet og definert etter atferden de har og at det ikke rettes noen spørsmålstegn ved barnehagen som institusjon og de voksne som profesjonsutøvere. Denne boken har derfor vært til stor hjelp og trøst for meg, ved at defineringsdiskursen finnes og at det er flere som er opptatte av temaet. Jeg har derfor brukt også denne boken som grunnlag under den delen av kapittel 2 hvor jeg skriver om det «normale» barnet og atferdsproblemer og drøftingskapittelet.

4. Drøfting

I dette kapittelet vil jeg drøfte de voksnes bevissthet rundt egen profesjonsutøvelse opp mot problemstillingen; *Kan diskurser om læring og atferd usynliggjøre barn? Hvordan kan barnehagelærere arbeide mot dette?* Dette vil jeg gjøre med hjelp av faglitteratur og egne tanker som har dukket opp underveis i arbeidet. Siden problemstillingen består av to spørsmål har jeg valgt å drøfte det første spørsmålet i to deler, ved å først se på de voksnes bevissthet rundt egen profesjonsutøvelse og deretter holdninger og verdier. Det siste spørsmålet vil jeg drøfte i en egen del, som går på hva vi som voksne kan gjøre for å motarbeide usynliggjøring.

4.1 Voksnes bevissthet rundt egen profesjonsutøvelse

I starten av arbeidet var jeg veldig kritisk til profesjonsutøverne og skyldte på dem for at barn blir usynliggjort. Det kritiske synet ble ikke mindre kritisk ved at mange av de fagbøkene jeg leste bekreftet og var kritiske til mye av det samme som meg. Men etter som jeg jobbet videre og fikk lest flere synsvinkler fikk jeg mer medlidenhet for profesjonsutøverne og sett at mye av skylden kan legges på politikerne, men at vi som profesjonsutøvere kanskje blir litt for oppslukt i presset fra politiske føringer til at vi får brukt vår kompetanse til det den kan brukes til. Som jeg har trukket frem i kapittel 2 er det helt klart flere profesjonsutøvere med meg som er sterkt kritiske til det økende læringspresset, men at usynliggjøringen fortsatt er tilstede.

I forhold til om diskurser rundt læring og atferd kan usynliggjøre barn føler jeg, med et veldig kritisk syn, at vi har blitt så oppheng i krav og forventninger til læring og kartlegging, at grensen mellom hva som er avvikende og normal atferd har blitt så snever at vi ikke lenger har noe problem med å slenge ut stempler når barn ikke følger «normen». Og at dette kommer av at diskursene som politikerne har dannet rundt læring og atferd, tilknyttet hva de mener et «normalt» barn bør være, har blitt dominerende og en «sannhet» i samfunnet. Heggvold (2012) støtter opp om disse tankene ved å si at de politiske kreftene har fått såpass stor påvirkning på både det som skjer i barnehagen og samfunnet at de av den grunn også preger den pedagogiske diskursen, ved at de øker forventningene til bedre utvikling og læring hos barnet og setter dette opp mot hva de kategoriserer et «normalt» barn til, og at det er her kartleggingen kommer inn. Helt satt på spissen har vi med andre ord underlagt vår kompetanse til politiske hold såpass mye at vi velger å heller følge deres diskurser om læring og atferd, enn å bruke vår egen kompetansen i faget.

Etter å ha gått noen runder med meg selv påstår jeg at det ser ut til at det er et så stort press å stå midt i mellom politikernes krav og forventninger til kompetanse og kartlegging, og egne verdier og holdninger, at man kanskje kan bli litt blendet og miste litt taket på hva man selv egentlig står for som profesjonsutøver. Skoglund og Åmot (2012) legger frem at barnehagen stadig må rette seg etter det økende kravet om å skulle kartlegge barns ferdigheter og kompetanser, og at dette medfører et motstridende forhold mellom anerkjennelse og vurdering av barn. Jeg tenker at ved at politikere synser så mye om hvordan vi som barnehagelærere skal utøve jobben vår kan man kanskje føle at man mister litt taket på de kunnskapene man egentlig innehar, i forhold til alle kravene som blir satt på en i forhold til at man skal gjøre en best mulig jobb og gjøre det som fra samfunnet blir sett på som «riktig».

I kapittel to trakk jeg frem innlegg fra både barnehagelærerstudenter og profesjonsutøvere som sier hvor kritiske de er til politikernes bidrag til det økte læringspresset og krav til bedre kompetanse i voksengruppen. Jeg er også kritisk til politikernes ståsted ovenfor barnehagen, men tenker også at dette må komme av mangel på kunnskap. Istedenfor å kun kritisere må vi kanskje på en eller måte få enda tydeligere frem hva jobben vår går ut på. For hva er det egentlig vi barnehagelærere skal stå for og arbeide mot? Jeg synes Tholin (2013) skildrer dette på en fin måte ved å si at barna i barnehagen er avhengige av voksne som tar vare på, beskytter og ser deres behov. Åmot (2012) fyller ut dette ved å si at vi som har ansvaret for barn må ha kunnskap om og jobbe for et miljø hvor anerkjennelse og mangfold har en sentral plass. Videre sier hun at utgangspunktet for den pedagogiske praksisen i barnehagen er i de diskursene som definerer synet på barn og barndom, og at det er disse som avgjør hvordan vi tolker barns atferd og utvikling. Som da vil si at hvilke diskurser vi velger å følge angående barns atferd og læring har mye å si for hvordan vi velger å forholde oss ovenfor barn.

Diskurser har altså en makt over hvordan vi velger å forholde oss ovenfor barn. Slik jeg ser det blir ansvaret for usynliggjøring av barn, i forhold til diskurser rundt læring og atferd, da stående på profesjonsutøverne. Ut ifra hva Åmot (2012) sier, må det jo være barnehagelærerne som må gjøre noe med hvilke diskurser de lar dominere ved synet på barn og barndom. Jeg tenker at hvis vi skal være så kritiske til politikere, så må vi heller ikke la oss blende av hvilke diskurser de legger frem, men heller jobbe for å få frem vår kompetanse og få frem våre diskurser, slik at de blir dominerende istedenfor. Som blivende barnehagelærer tenker jeg at vi ikke kan la det at våre tanker blir påvirket gå ut over hvordan vi forholder oss til barn. Det må være vår jobb å vise hvilken kompetanse vi faktisk har og ikke la andre definere den.

4.2 Holdninger og verdier

Hvilke holdninger og verdier profesjonsutøverne har vil etter min mening ha mye å si for hvordan de utøver sin kompetanse i praksis, og diskurser vil ha mye å si i sammenheng med dette. Slik jeg ser det sier også diskurser mye om våre holdninger og verdier, i forhold til hva vi mener er verdifullt å anerkjenne og rose. Heggvold (2012) sier at de voksnes pedagogiske refleksjoner kan skvises ut og bli påvirket av diskurser rundt barns normalitet. Arnesen (2012) nevner Greene som sier at noe av det viktigste i forhold til de voksnes rolle som støtte for barn er å være engasjert, og at dette er noe som skal gjenspeile seg i deres ord og handlinger. Jeg påstår at om vi lar oss påvirke i for stor grad fra andre hold, i forhold til tanken om hvordan barn burde være, kan vi ende opp i en avvisende holdning dersom et barn ikke er slik vi forventer, og at barn da kan føle seg usynlige ved at de ikke blir sett eller hørt. Gjertsen (2013) sier at det er en tynn hinne mellom det å anerkjenne og krenke et barns væren, og at ved å ikke gjenkjenne eller anerkjenne et menneske som individ vil det bli sosialt usynlig.

I forhold til om diskurser rundt læring og atferd kan usynliggjøre barn kan vi trekke inn Pedersen (2015) som sier at barn som faller utenfor «normalen» ofte sliter med å tilpasse seg og knekke de sosiale kodene som eksisterer i miljøet de befinner seg i, og at dette kan føre til at vi plasserer «problemet» hos barnet. Som kommende barnehagelærer er dette noe som skurrer for meg. Som Seland (2011) sier vet alle som har jobbet i en barnehage at det er så å si umulig å være i kontakt med alle barna i løpet av en dag. Men når det å stemple et barn til å ha et problem når det ikke oppfører seg slik «vi vanlige folk gjør» skjer uten nærmere ettertanke, synes jeg det burde gå opp et rødt lys hos de fleste profesjonsutøvere. Personlig er det en selvfølge at hvis et barn oppfører seg på en måte som jeg reagerer på, så vil jeg finne ut hva det er som ligger bak. Jeg vil ikke kaste ut et stempel på det barnet og innfinne meg i at det er sånn det er. Pedersen (2015) sier opp mot dette at det er essensielt at de voksne i barnehagen er bevisste på hvordan de velger å tenke, snakke om og beskrive barn. For det er tross alt de som har makten til å definere barn ut i fra deres utvikling og atferd.

For å gå nærmere inn på diskursen rundt atferd kan man se på Pedersen (2015) sin tanke om egenskapstenkning og hva den gjør med våre holdninger. Hun sier at når vi oppfatter noe som en feil hos et barns atferd forklarer vi det med å si at «det er noe galt» med barnet og at vi her bruker definisjonsmakten vår til å stemple barnet med et problem. Her kommer holdningen om at «barnet bare er sånn, og sånn er det». Og da kan man jo fundere på hva dette sier om

---

profesjonsutøvernes rolle som lyttende og tilstedeværende pedagoger. Har vi nok «info» til å stemple barnet, eller gjør vi det på bakgrunn av rådende diskurser om det «normale» barnet?

Jeg tenker at vi kanskje må bli enda flinkere til å klare se barnas perspektiv. Vi burde bli flinkere til å stoppe opp og se oss selv. Både Gjertsen (2013) og Larsen og Slåtten (2002) snakker om Meads speilingsteori, som sier at vi speiler oss i andres respons mot oss og danner en forståelse av oss selv som individ gjennom dette. Jeg tror ikke jeg er den eneste som med hånden på hjertet kan si at jeg har tatt meg selv i å utøve en holdning som jeg ikke er stolt av i ettertid. Jeg har selv fått kjenne på kroppen hvordan andres holdninger til et barn, som de har definert til å ha et atferdsproblem, har preget meg, min praksis og mine holdninger ovenfor det barnet. Men jeg klarte heldigvis å sidestille denne holdningen, få kontakt med barnet og erfare at det langt ifra hadde et atferdsproblem, men heller bare hadde behov for en voksen som tok seg tid til å være tilstede. Smith (2004) snakker om Nel Noddings og hennes teori om at voksne skal være gode rollemodeller. Hun snakker om at de voksne gjennom sine holdninger og oppførsel må vise hva meningen med omsorg er. Det er ikke nok å bare fortelle barn hva omsorg er, men at vi må vise omsorg i samhandling og relasjoner med dem.

Jeg har reflektert mye over at vi som voksne selv vet hvor mye det har å si å stå i et press mellom hva som forventes av deg og hvordan det føles når noen ikke anerkjenner den du er som person. Vi vet hvor mye krefter det tar og hvor mange følelser som er involvert når det kommer til læringspress og det å skulle tilpasse seg samfunnets forventninger og krav. Og jeg har ofte stilt spørsmål ved hvorfor vi tillater oss å påføre dette presset og disse følelsene på barn allerede i barnehagen? Burde vi ikke skåne de for dette så lenge som mulig? Jeg vet selv hvordan det er å ikke bli sett av andre på grunn av en atferd som trenger støtte og trygghet, da jeg selv var ekstremt sjenert og ikke hadde «normal» atferd som liten. Så hvorfor skal jeg da definere og stemple et barn, og oppføre meg ovenfor det i forhold til hvilket stempel det har? Åmot (2012) sier at hvordan vi som voksne uttrykker og forholder oss påvirker barnas hverdag, og at i forhold til barn som har «problemer» blir det enda viktigere at de voksne er bevisste på sin egen atferd, da barna har behov for å ha voksne som er tilstedeværende.

4.3 Hva kan vi som voksne gjøre for å jobbe mot usynliggjøring?

Pedersen (2015) trekker frem nyere litteratur og forskning som fremhever hvor mye samspill har å si for barns utvikling og muligheter i barnehagen, og at dette avhenger av de voksnes tilgjengelighet og tilstedeværelse. Hun sier at dette er helt alfa omega for at barna skal ha det

bra i barnehagen. Så hva må de voksne da gjøre for å jobbe mot usynliggjøring av barn, og forhindre at diskursene rundt læring og atferd forplanter seg for mye inn i deres praksis? Som Heggvold (2012) og Johannesen (1995) sier må vi først og fremst starte med å vende blikket mot oss selv og hvordan vi utøver vår rolle som profesjonsutøvere. Heggvold (2012) sier at når vi først definerer et barn til å ha en «problematferd» er det nesten viktigere å snu blikket til å se på den voksne og det miljøet barnet befinner seg i. Hun mener at vi må endre språket vårt og prøve å endre det til å ikke stigmatisere barnets egenskaper til en atferd, men heller se på hva som kan endres i miljøet rundt. Johannesen (1995) støtter opp om dette ved å si at i et miljø hvor de voksne blir definert til å være de som har makten, mens barna blir definert til å skulle bli skolert, kan det oppfattes som at utvikling kun gjelder for barn. Men som vi har lært på skolen blir ingen helt ferdig utlært, da vi stadig erfarer og lærer nye ting.

Slik jeg ser det må de voksne på en måte endre diskursene rundt læring og atferd og bli mer kritisk reflekterte rundt seg selv og sin praksis. Jeg tenker at vi ikke må være så redde for presset fra politisk hold, men ta tak i og ufarliggjøre de diskursene som råder. Vi er tross alt utdannet til å skulle vite hvordan barn lærer best og hva vi skal gjøre hvis et barn sliter med tilpasning. Pedersen (2015) sier at vi må klare å endre fokuset fra hva som er «galt» med barnet, til å se på hva som er «galt» med barnehagen. Og at vi må bruke kartlegging i samspill med vår kompetanse til å trekke frem barnets sterke sider og ikke bare se det vi definerer som negativt. Tar vi tak i og støtter opp om det barnet faktisk kan og mestrer, vil det kanskje også få et bedre utgangspunkt til å kunne håndtere de vanskene som ligger bak atferden.

Fra min synsvinkel tenker jeg også at vi som voksne må bli flinkere til å reflektere over hvilke holdninger vi har ovenfor andre og hvilke holdninger vi vil at andre skal ha ovenfor oss. Vil vi selv bli anerkjent, må vi også anerkjenne andre. I tillegg tenker jeg at vi også må la barn få gi utløp for sine følelser og ikke fremmedgjøre disse, bare fordi de kan være litt mer utagerende eller innagerende enn hva som er «normal» atferd innenfor barnehagens fire vegger. Pedersen (2015) understreker dette ved å si at noe av det mest sentrale, men også utfordrende, ved profesjonsutøvernes jobb er nettopp det å bli kjent med barnet og dets egenskaper. Som hun sier er dette helt essensielt for å kunne tilpasse opplæringen i barnehagen til hvert enkelt barns forutsetninger. Skoglund og Åmot (2012) legger til at det er dette sammen med rom for mangfold som er inngangen til et inkluderende fellesskap, hvor alle barn, uansett bakgrunn eller forutsetninger, kan føle seg anerkjent og verdsatt.

---

5. Avslutning

I denne oppgaven har jeg ønsket å finne ut om diskurser rundt læring og atferd kan usynliggjøre barn og hvordan de voksne kan arbeide mot dette. Jeg valgte å basere oppgaven på et litteraturstudie hvor jeg hovedsakelig så nærmere på tre fagbøker og brukte disse som grunnlag for å finne svar, i tillegg til debattinnlegg og støtte fra andre fagbøker.

Jeg har sett at etter at ansvaret for barnehagen ble flyttet over til Kunnskapsdepartementet i 2006 har det blitt et betydelig større press på læring. Barnehagen har utviklet seg til å bli en før-skole institusjon hvor læring står sterkere enn lek. Det økende fokuset på målrettet læring og kartlegging har medført til rådende diskurser rundt barns forventede læring og atferd, som har medvirket til at barn blir målt etter standarden for hva et «normalt» barn skal være. Entreen til den nye stortingsmeldingen har også skapt stor kritikk fra profesjonsutøverne rundt det økende læringspresset og det minkende fokuset på leken, og at barns frie barndom er truet. Profesjonsutøverne ser ut til å stå i et press mellom diskurser og føringer fra politiske hold og bevissthet rundt egne verdier og holdninger i forhold til synet på barn og barndom.

Det har kommet tydelig frem at det er politikernes diskurser rundt læring og det «normale» barnet som har sivet inn i barnehagen og at dette i stor grad påvirker profesjonsutøvernes tanker. Med kravet til kartlegging etter hva et «normalt» barn skal være har det oppstått en enten eller tenkning, ved at de som har en atferd som ikke blir sett som «normal» tvert blir stemplet til å være avvikende. Rammene for hva som er normalt har blitt for snever og terskelen for å bli stemplet til å ha atferdsproblemer har blitt for lett å trække over. Dette medfører at de voksne ser barnas «mangler» fremfor faktiske egenskaper. Vi velger å forholde oss til barnet med utgangspunkt i stempelet det har istedenfor personen som er bak, og at dette er med på å gjøre barna sosialt usynlige, ved at vi ikke anerkjenner deres væren.

For at de voksne skal motarbeide at barn blir sosialt usynlige må de endre blikket fra å plassere «problemet» hos barnet til å snu blikket og se på det miljøet barnet befinner seg i. Vi må bli mer bevisste på hvordan vi snakker om og bruker diskurser, og være vare på å definere barn etter atferd, da den kommer av tilpasningsproblemer. De voksne må bli flinkere til å ta tak i og støtte opp om det barnet faktisk mester og bli kjent med barnet som person. Dette er helt essensielt for å kunne tilpasse opplæringen i barnehagen til hvert enkelt barns forutsetninger. Dette sammen med rom for mangfold er inngangen til et inkluderende fellesskap, hvor alle barn, uansett bakgrunn eller forutsetninger, kan føle seg anerkjent og verdsatt.

Litteraturliste

Hogsnes, H. D. (2010). Barnehagen i endring. I Angell, M. L., Hogsnes, H. D. (red.) & Nordtømme, S. (red.). (2010). *Barnehagens læringsliv*. Bergen: Fagbokforlaget. (Kapittel 3).

Arnesen A. L. (2012). Den komplekse inkluderingen og pedagogisk nærvær. I Arnesen, A. L. (red), & Larsen, A. S. (2012). *Inkludering. Perspektiver i barnehagefaglige praksiser*. Oslo: Universitetsforlaget. (Kapittel 12).

Butt, N. R. & Solli, O. W. (27.04.2016). *Kvalitetsmelding: - Du skal ikke sette læring foran lek!*. Lokalisert på: <http://barnehage.no/pedagogikk/2016/04/kvalitetsmeldingen--du-skal-ikke-sette-laring-fremfor-lek/>

Eduardsen, V. S., Idland, S.-B. V., Jensen, I. E., Jorselje, I. J., Olsen, M., Olsen, J. H. & Rognhaug, B. (2016, 28. april). Velkommen til barnehagefabrikken. *Dagbladet*. Lokalisert på: <http://www.dagbladet.no/2016/04/28/kultur/meninger/debatt/barnehage/oppvekst/44026031/>

Gjertsen, P. Å. (2013). *De usynlige barna*. Bergen: Fagbokforlaget.

Greve, A. (2015). Barnehagelærerprofesjonens utfordringer i møte med politiske forventninger om læringsutbytte. I B. A. Hennum, M. Pettersvold & S. Østrem (red.), *Profesjon og kritikk* (s. 201-219). Bergen: Fagbokforlaget.

Heggvold, G. I. (2012). Det «atferdsproblematiske» barnet. I R. I. Skoglund & I. Åmot (red.), *Anerkjennelsens kompleksitet i barnehage og skole* (kapittel 4). Oslo: Universitetsforlaget.

Johannessen, E. (1995). *Lille Per altfor vill lille Kari altfor snill. Barn med sosiale og emosjonelle problemer i barnehage og skole*. Oslo: SEBU Senter for barnehageutvikling.

Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver*. Lokalisert på: <http://www.udir.no/Barnehage/Rammeplan/Rammeplan-for-barnehagens-innhold-og-oppgaver/> (hentet ned 17.01.2016).

Kunnskapsdepartementet (2016). *Tid for lek og læring – Bedre innhold i barnehagen* (Meld. St. 19, 2015-2016). Lokalisert på: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-20152016/id2479078/?q=&ch=1>

Larsen, A. K. & Slåtten, M. V. (3.utgave). (2002). *En bok om oppvekst*. Bergen: Fagbokforlaget.

Nybakk, E. (29.04.2016). *Lek er læring*. Lokalisert på: <https://www.utdanningsnytt.no/debatt/2016/april/lek-er-laring/>

Otterstad, A. M. (03.04.2016). *Fellesskap forsvinner fra barnehagen*. Lokalisert på: <http://www.khrono.no/debatt/skape-barnehagelaerere-som-instruktorer-og-barna-som-passive-tilhorere>

Pedersen, K. (2015). *Ut fra egne forutsetninger. Inkluderende pedagogikk i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.

Seland, M. (2011). *Livet i den fleksible barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Skoglund, R. I. & Åmot, I. (2012). Anerkjennelsens kompleksitet i pedagogiske institusjoner. I R. I. Skoglund & I. Åmot (red.), *Anerkjennelsens kompleksitet i barnehage og skole* (kapittel 1). Oslo: Universitetsforlaget.

Smith, M. K. (2004). Nel Noddings, the ethics of care and education', *the encyclopaedia of informal education*. Lokalisert på: <http://infed.org/mobi/nel-noddings-the-ethics-of-care-and-education/> (hentet ned 28.03.2016).

Tholin, K. R. (2013). *Omsorg i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.

Øksnes, M. (2016, 27 april). Barn har ikke tid til å leke. *Dagbladet*. Lokalisert på: <http://www.dagbladet.no/2016/04/27/kultur/meninger/debatt/barnehage/barn/44019629/>

Østrem, S. (13.04.2016). Når pokker skal vi få tid? [Bloggpost]. Lokalisert på: <http://www.mestermestrerrikke.no/2016/04/nar-pokker-skal-vi-fa-tid.html>

Åmot, I. (2012) Mediator eller moderator. I R. I. Skoglund & I. Åmot (red.), *Anerkjennelsens kompleksitet i barnehage og skole* (kapittel 3). Oslo: Universitetsforlaget.